

CZU: 343.14-053.5(498)

ROLUL SISTEMULUI DE PROBAȚIUNE CA INSTITUȚIE EXECUȚIONAL-PENALĂ ȘI MECANISME DE CONTROL ÎN RÂNDUL MINORILOR CARE AU COMIS INFRAȚIUNI ÎN ROMÂNIA

Daniela ROMAN

Universitatea de Stat din Moldova

Rolul sistemului de probațiune se desfășoară cu respectarea legii și a hotărârilor judecătorești și în condiții care să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, orice restrângere a acestora fiind posibilă numai în limitele inerente naturii și conținutului pedepselor și măsurilor stabilite prin hotărârea judecătorească și în condițiile care decurg din specificul intervenției, în funcție de gravitatea faptei și riscul de săvârșire a unor infracțiuni. Activitatea sistemului de probațiune se desfășoară în condiții care să respecte demnitatea persoanei și care să nu îngreuneze exercitarea dreptului la viața privată a acesteia și a familiei sale mai mult decât este inerent naturii și conținutului intervenției. În cadrul sistemului de probațiune, orice activitate se desfășoară fără nicio discriminare pe teme de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenență politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de același fel.

Cuvinte-cheie: sistem, probațiune, minor, infractor, pedeapsă, supraveghere, delinvent, suspendare.

THE ROLE OF THE PROBATION SYSTEM AS A EXECUTIVE INSTITUTION - CRIMINAL AND CONTROL MECHANISMS BETWEEN MINORS WHO HAVE COMMITTED INFRACTIONS IN ROMANIA

The role of the probation system is carried out in compliance with the law and the judgments and under conditions ensuring respect for human rights and fundamental freedoms, any restriction of which is possible only within the limits inherent in the nature and content of the punishments and measures established by the court decision and under the conditions which derive from the specificity of the intervention, depending on the seriousness of the act and the risk of committing certain offenses. The activity of the probation system is carried out under conditions that respect the dignity of the person and which does not hinder the exercise of the right to his private life and his family more than is inherent to the nature and content of the intervention. In the probation system, any activity is carried out without any discrimination on the grounds of race, nationality, ethnicity, language, religion, gender, sexual orientation, opinion or political affiliation, wealth, social origin, age, disability, chronic non-contagious disease or infection HIV / AIDS or other circumstances of the same kind.

Keywords: system, probation, minor, offender, punishment, supervision, delinquent, suspension.

Introducere

Definită de doctrină, probațiunea apare ca fiind acea măsură de apărare socială nerestrictivă de libertate, care se caracterizează prin aplicarea tratamentului delinventului în mediu liber și prin suspendarea condiționată a executării pedepsei [1]. Justificarea aplicării acestei măsuri se datorează suprapopulării penitenciarelor, dar și faptului că, de-a lungul timpului, s-a dovedit că aplicarea unui tratament sancționator care nu presupune privare de libertate este o alternativă foarte eficientă pedepsei privative de libertate, deoarece urmărește să plaseze condamnatul în medii în care să stea departe de tipul de infracțiuni la care este predispus. În noile condiții, probațiunea este reglementată prin intermediul a două forme: suspendarea executării pedepsei sub supraveghere și liberarea condiționată.

În contextul actual, prin intermediul serviciului de probațiune se supraveghează dacă măsurile de supraveghere și obligațiile stabilite de instanță în următoarele situații sunt îndeplinite. Astfel, după primirea copiei de pe hotărârea judecătorească care învestește serviciul de probațiune cu supravegherea, se va desemna un consilier de probațiune manager de caz pentru persoana liberată condiționat a cărei pedeapsă rămasă de executat este de 2 ani sau mai mare, pentru persoana a cărei executare a pedepsei a fost suspendată sub supraveghere sau pentru persoana pentru care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei. Procedura de supraveghere presupune ca, în termen de 5 zile de la primirea copiei de pe hotărârea judecătorească, consilierul de probațiune manager de caz să cheme persoana supravegheată la sediul serviciului de probațiune pentru evaluarea inițială. Pentru

fiecare persoană în parte se va alcătui un dosar de probațiune care să conțină următoarele date: copia de pe hotărârea judecătorească prin care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau liberarea condiționată; documentele referitoare la contactarea, informarea și evaluarea persoanei supravegheate; documentele referitoare la planificarea și derularea activității de supraveghere, control și asistare; documentele referitoare la colaborarea cu instituții din comunitate și cu alte autorități sau documentele justificative privind situația persoanei; documentele referitoare la modul de respectare a măsurilor și de executare a obligațiilor; înștiințările adresate instanței de executare sau judecătorului delegat cu executarea, după caz; orice alte documente relevante pentru caz. Acest dosar va putea fi consultat pe toată durata probațiunii de către persoana condamnată sau de către judecătorul delegat cu executarea. Se va întocmi, de asemenea, un plan de supraveghere în cel mult 30 de zile de la prima întâlnire cu persoana supravegheată și se vor stabili obligațiile prevăzute la art.85 din Noul Cod penal al României, pe care persoana trebuie să le respecte pe durata supravegherii. Obligațiile vor fi impuse de către instanță, însă consilierul de probațiune „manager de caz” este cel care le stabilește conținutul concret, modul de desfășurare, precum și modul în care se va efectua monitorizarea derulării, de exemplu, a obligației de a participa la cursuri școlare.

În situația în care persoana supravegheată nu își îndeplinește obligațiile care îi sunt supravegheate de către alte organe abilitate, acestea vor sesiza serviciul de probațiune care va lua demersurile necesare. La fel și în situația în care persoana supravegheată este cea care face sesizarea de nerespectare a măsurilor de supraveghere ce trebuie implementate de organele abilitate. Acestea sunt cazurile în care se solicită serviciile consilierilor de probațiune pentru persoanele majore. Serviciul de probațiune coordonează însă și procesul de supraveghere a respectării măsurilor educative neprivative de libertate și a executării obligațiilor minorilor față de care instanța a dispus: stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână sau asistarea zilnică. În activitatea sa, consilierul de probațiune, care este desemnat pentru supravegherea unui minor sancționat cu o măsură educativă neprivativă de libertate, va întocmi, ca și în cazul persoanelor majore, un dosar de probațiune. În acest caz este necesară cooperarea consilierului de probațiune cu părinții sau tutorii minorilor, deoarece supravegherea propriu-zisă se va realiza în cele mai multe cazuri de către aceștia. Supravegherea consilierului de probațiune manager de caz este astfel îndreptată și asupra atribuțiilor părinților sau tutorilor, care trebuie să pună la dispoziția lui informații cu privire la respectarea măsurii de către minor. Atât pentru cazurile în care persoana supravegheată este minoră, cât și pentru cele în care este majoră, dacă consilierul de probațiune constată că aceasta nu respectă măsurile și obligațiile care i-au fost impuse, va întocmi un referat de evaluare și va sesiza instanța de executare sau instanța competentă, după caz. Consilierul de probațiune coordonează și executarea pedepsei amenzii atunci când ea se face prin muncă în folosul comunității. După primirea copiei de pe hotărârea care stabilește executarea amenzii prin muncă în folosul comunității, consilierul de probațiune întocmește un dosar de executare potrivit art.105 din Legea nr.252/2013.

De asemenea, consilierul de probațiune este cel care trebuie să sesizeze instanța de executare în cazul în care persoana condamnată nu își mai poate exercita îndatoririle din cauza stării de sănătate sau dacă nu își execută obligațiile în condițiile stabilite de instanță. Este tot de datoria consilierului de probațiune să participe la pregătirea pentru liberarea persoanelor private de libertate, să asiste la desfășurarea lucrărilor comisiei pentru liberare condiționată a persoanelor private de libertate, precum și la lucrările consiliului educativ organizat la nivelul centrului educativ, respectiv al comisiei din centrul de detenție potrivit Legii nr.253/2013. În activitatea sa, consilierul de probațiune emite decizii care sunt obligatorii pentru persoanele supravegheate și pentru instituțiile din comunitate cu care acestea colaborează. Deciziile consilierului de probațiune pot fi contestate în fața judecătorului delegat cu executarea în termen de 10 zile de la comunicare.

Sistemul de probațiune ca instituție execuțional-penală și mecanisme de control în rândul minorilor care au comis infracțiuni

Faptul că infractorul minor poate fi pedepsit și fără a fi privat de libertate reprezintă o nouă modalitate de a respecta un drept, de a crea o alternativă la o sancțiune severă dată. Privind definirea probațiunii ca alternativă, putem remarca faptul că cel mai des și accesibilă în înțelegere este ideea de a fi o „corecție fără pedeapsă”, desemnând lăsarea în libertate condiționată în comunitate a infractorului aflat sub supraveghere. Dar, să nu uităm că probațiunea își are elemente caracteristice, datorate specificului legislativ și condițiilor socioeconomice specifice fiecărei țări în care este prezentă. Astfel, la origini, probațiunea a fost o cale umanitară de a da o nouă șansă celor care au săvârșit infracțiuni prima dată sau infracțiuni minore. Scopul nu este numai acela ca infractorul să se abțină de la săvârșirea unei noi infracțiuni, ci și de a avea o comportare morală acceptabilă.

Probațiunea în dreptul penal este o perioadă de supraveghere a unui infractor, impusă de instanță, fiind o alternativă pedepsei cu închisoarea, o modalitate de intervenție prin activități cu fundament sociopedagogic, caracterizate printr-o combinație între supraveghere și asistență. Este aplicată infractorilor în funcție de personalitatea lor criminologică, de nivelul riscului de recidivă, scopul principal fiind acela de a oferi persoanei supuse probațiunii posibilitatea de a-și modifica atitudinea față de viață în societate și de a se reintegra în mediul social, la libera sa dorință și fără riscul de implicare repetată în acțiuni infracționale.

Consilierul de probațiune participă și în faza de executare a hotărârii penale, întocmind rapoarte cu propuneri de eliberare condiționată, de acordare de recompense pentru condamnat și acordând asistență socială și consiliere victimelor infracțiunilor și condamnatului. Referatele de evaluare se substituie mai vechilor anchete sociale în cauzele cu infractori minori, astfel încât neefectuarea referatului de evaluare a persoanei, obligatorie potrivit legii în cauzele cu infractori minori, se sancționează cu nulitatea absolută. De asemenea, serviciul de probațiune este responsabil de efectuarea supravegherii în comunitate a modului în care persoanele condamnate își respectă măsurile și obligațiile impuse de către instanța de judecată. Este vorba de sancțiunile măsurii educative a libertății supravegheate și a suspendării executării pedepsei sub supraveghere. O altă competență a serviciilor de probațiune este aceea a consilierii psihologice și acordării altor forme de asistență victimelor unor infracțiuni în baza Legii 211/2004. Reprezentanți ai serviciilor de probațiune participă la comisiile de individualizare a executării pedepselor, precum și la comisia de eliberări condiționate din penitenciare [2].

Sanționarea infractorilor minori impune ca instanța să efectueze o analiză atentă a circumstanțelor de săvârșire a faptei și a personalității minorului care răspunde penal, pentru a determina regimul sancționator adecvat. În acest context, capacitatea penală va fi raportată la momentul la care minorul, având o dezvoltare psihică în conformitate cu vârsta acestuia, are capacitatea de a distinge între un comportament socialmente acceptabil, în conformitate cu norma de drept, și un altul inacceptabil din punct de vedere social și totodată sancționabil din punct de vedere penal.

Fixarea vârstei majoratului are o importanță fundamentală, întrucât, din acel moment, persoana care săvârșește o infracțiune va fi sancționată penal ca major. Stabilirea acestui prag de vârstă este supusă noțiunii de discernământ al minorului, implicând o dublă dimensiune, intelectuală și volitivă, aceasta fiind lăsată la latitudinea judecătorilor sub aspectul aprecierii, care apelează la expertize de specialitate pentru stabilirea existenței sau lipsei discernământului.

Potrivit art.27 CP Rom., „nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de un minor, care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal”, iar în temeiul art.113 alin.(1) CP Rom. „minorul care a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal”.

În ipoteza în care un minor cu vârsta sub 14 ani a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, procurorul, în faza de urmărire penală, va dispune clasarea, iar instanța, în faza de judecată, va dispune achitarea.

Minorii care au împlinit 14 ani, dar nu au împlinit 16 ani, la data săvârșirii infracțiunii răspund penal numai dacă se dovedește, printr-o expertiză medico-legală psihiatrică, că au săvârșit fapta cu discernământ, potrivit art.113 alin.(2) CP Rom. Astfel, legiuitorul instituie o prezumție relativă, *iuris tantum*, aceasta fiind incidentă doar în cazul în care nu se dovedește că fapta a fost săvârșită cu discernământ. Prezumția poate fi răsturnată prin proba contrară, adică prin dovedirea existenței discernământului.

De asemenea, nu răspund penal minorii care au împlinit vârsta de 14 ani, dar nu au împlinit 16 ani, dacă nu s-a dovedit că au săvârșit fapta prevăzută de legea penală cu discernământ.

Minorul lipsit de discernământ este o persoană normală la nivel psiho-fizic, prezumția lipsei de discernământ fiind determinată de vârsta fragedă a acestuia, de experiența de viață redusă, care este de natură să genereze anumite inaptitudini, remediabile prin trecerea timpului; prin acesta minoritatea se diferențiază de iredponsabilitate, care reprezintă o cauză distinctă de neimputabilitate, prevăzută de art.28 CP Rom.

Din faptul că acești minori, care nu răspund penal, au comis fapte prevăzute de legea penală ia naștere suspiciunea că sunt în pericol să devină infractori, la momentul la care vor împlini vârsta de 14 ani, dacă se va dovedi că au acționat cu discernământ.

Potrivit art.84 din Legea nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, pentru copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, la propunerea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei unitate administrativ-teritorială se află copilul, se va lua una dintre măsurile prevăzute la art.59 lit.a) și c) din aceeași lege: plasamentul sau supravegherea specializată.

În dispunerea uneia dintre măsurile prevăzute la art.59 lit.a) și c), comisia pentru protecția copilului, atunci când există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului, ori, după caz, instanța judecătorească,

atunci când acest acord lipsește, va ține seama de: condițiile care au favorizat săvârșirea faptei, de gradul de pericol social al faptei, de mediul în care a crescut și a trăit copilul, de riscul săvârșirii din nou de către copil a unei fapte prevăzute de legea penală, precum și de orice alte elemente de natură a caracteriza situația minorului.

Întrucât principiul interesului superior al minorului trebuie să prevaleze în toate deciziile care îl privesc pe minor, instanța va uza cu multă grijă de facultatea pe care i-o acordă legea în a dispune măsura plasamentului, având în vedere principiul subsidiarității acestei măsuri prin raportare la dreptul copilului de a crește alături de părinții săi [3, p.14].

În cazul în care se dovedește că minorul cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani a săvârșit fapta cu discernământ, acesta va răspunde penal. Dacă un minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani comite o infracțiune, făcându-se dovada săvârșirii acesteia cu discernământ, în cazul în care comite ulterior o altă infracțiune, prezumția relativă a existenței lipsei discernământului va continua să opereze, neputând fi răsturnată doar prin faptul că discernământul a fost stabilit în cazul primei infracțiuni, întrucât existența sau inexistența discernământului este o împrejurare care se impune a fi stabilită prin raportare la fapta concretă [4].

În situația în care se dovedește, prin expertiză medico-legală psihiatrică, faptul că minorul nu a acționat cu discernământ, atunci este incidentă cauza de neimputabilitate prevăzută de art.27 CP Rom.: „Nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de un minor, care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal”. Dacă, în urma expertizei medico-legale psihiatrice, se constată că minorul are un discernământ diminuat, pe fondul unui psihic imatur, răspunderea penală a minorului cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani va fi antrenată, însă instanța va avea în vedere acest aspect, ținând de persoana minorului la alegerea unei măsuri educative și la individualizarea acesteia în concret.

Minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani care au săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, cu discernământ, stabilit în urma unei expertize medico-legale, precum și minorii care au împlinit vârsta de 16 ani, răspund penal potrivit art.113 alin.(2) și (3) CP Rom.

Astfel, legiuitorul prezumă că minorii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani au aptitudinea de a înțelege semnificația și consecințele faptelor sale, dirijându-și în mod conștient voința. Întrucât prezumția legală este relativă, aceasta poate înlăturată prin proba contrară.

În privința regimului sancționator al minorilor, Noul Cod penal a abandonat sistemul mixt de pedepse și măsuri educative în cazul infractorilor minori, limitând tratamentul penal al acestora numai la măsuri educative, după modelul legislației francize și belgiene, unde a fost lansat conceptul de „minor aflat în pericol”. Această opțiune legislativă a fost justificată prin intenția de a valorifica experiența și rezultatele pozitive obținute pe plan internațional în materia combaterii delincvenței juvenile [5, p.18].

Necesitatea existenței unui regim sancționator special pentru minori a fost resimțită de majoritatea statelor, care astfel au renunțat la sistemul represiv, apreciind că acesta nu era de natură să-și atingă scopul educativ și de reintegrare socială în cazul infractorului minor, având în vedere particularitățile personalității acestuia, caracterizată printr-o insuficientă formare și dezvoltare psiho-fizică. Putem vorbi despre o tendință de depenalizare a răspunderii minorilor pentru săvârșirea de infracțiuni și de o preeminență a funcției de educare inițială, întrucât „constrângerea penală, ca mijloc de realizare a ordinii de drept, vizând însăși persoana umană, deci o valoare esențială, trebuie să aibă loc numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege”.

La art.114 CP Rom. se prevede că regula este luarea, față de infractorul minor, a unei măsuri educative neprivative de libertate. Instanța poate lua față de minorul care a săvârșit o infracțiune o măsură educativă privativă de libertate în două situații [6, p.21].

Prima dintre acestea este situația în care minorul a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă, care fie a fost executată, fie executarea acesteia a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat (fiind reglementat un sistem sancționator similar recidivei postexecutorii sau post-condamnatorii, aplicabil infractorilor majori).

În cazul în care instanța a luat printr-o sentință care a rămas definitivă o măsură educativă neprivativă de libertate a cărei executare încă nu a început, iar minorul săvârșește o nouă infracțiune, este discutabil dacă pentru identitate de rațiune ar fi oportun, *de lege ferenda*, ca situația să fie similară celei în care executarea măsurii educative neprivative de libertate a început, în sensul de a se putea lua față de el o măsură educativă privativă de libertate, indiferent de gravitatea noii infracțiuni. Această logică a tratamentului sancționator ar fi asemănătoare cu cea a recidivei postcondamnatorii în cazul infractorilor majori. Este însă discutabil dacă o astfel de reglementare ar avea efectul dorit, întrucât în cazul minorilor funcția de bază a oricărei sancțiuni este

reeducarea și reintegrarea minorului în societate. Or, nu se poate vorbi de o reeducare atât timp cât executarea măsurii educative neprivative de libertate luate inițial nici măcar nu a început, aceasta neavând cum să-și fi îndeplinit rolul educativ în lipsa executării.

A doua situație este cea prevăzută de art.114 alin.(2) lit.b) CP Rom., potrivit căreia instanța poate lua o măsură educativă privativă de libertate, *ab initio*, atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

Măsurile educative în actualul Cod penal sunt divizate în două categorii: măsuri educative privative de libertate și măsuri educative neprivative de libertate.

Măsurile educative neprivative de libertate sunt, potrivit art.115 alin.(1) pct.1 lit.a)-d) CP Rom.: stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică.

Măsurile educative privative de libertate sunt, în conformitate cu art.115 alin.(1) pct.2 lit.a)-b) CP Rom.: internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție.

Stagiul de formare civică constă în obligația minorului de a participa, pe o durată de cel mult 4 luni, sub coordonarea serviciului de probațiune, la un program ales, pe cât posibil, prin raportare la natura infracțiunii săvârșite, care să nu afecteze programul școlar sau profesional al minorului.

Scopul acestei măsuri este responsabilizarea minorului cu privire la comportamentul său viitor. Din acest motiv, un astfel de program nu trebuie să se rezume doar la ore de educație civică și de prezentare a legislației penale incidente, ci ar trebui să aibă un caracter preponderent practic, presupunând vizitarea de penitenciare, de centre educative și de detenție în care sunt plasați minorii care au săvârșit fapte penale, implicarea în programe culturale sau pentru ajutarea persoanelor asistate instituționalizat, jocuri de rol cu caracter educativ, cu scopul ca minorul să-și însușească valorile sociomorale pe care le-a lezat prin săvârșirea infracțiunii.

Instanța poate impune minorului una sau mai multe dintre obligațiile prevăzute la art.121 alin.(1) lit.a)-f) CP Rom., aceste obligații nesuprapunându-se stagiului de formare civică, acesta din urmă având o substanță proprie [7].

Într-o cauză penală din probatoriul administrat, instanța a reținut că la data de 3 iunie 2014, după ce în cursul aceleiași seri a consumat băuturi alcoolice, inculpatul S.D.I. s-a urcat la volanul autoturismului Dacia Logan, cu numărul de înmatriculare (...), pe care l-a condus pe drumuri publice, fiind oprit de organele de poliție care l-au legitimat și, procedând la verificarea acestuia în baza de date, au constatat că nu posedă permis de conducere. După ce a fost testat cu aparatul etilotest, inculpatul a fost condus la Spitalul Orășenesc din V.M., unde la ora 01.55 i s-a recoltat o probă biologică de sânge, și, potrivit buletinului de analiză toxicologică, prezenta o alcoolemie de 0,15 gr %o. În cursul judecății, inculpatul a declarat că avea abilități de conducere, fiind în vârstă de 17 ani la data săvârșirii faptei și se pregătea pentru susținerea examenului de conducere, obținând ulterior, la data de 17.12.2014, permis de conducere categoria B.

Instanța a reținut situația de fapt descrisă anterior în urma analizei coroborate a materialului probator administrat în faza urmăririi, respectiv: procesul-verbal de constatare din data de 03.06.2014, rezultatul testării cu aparatul alcooltest, adresa 179873/2014 a IPJ Prahova – Serviciul Rutier, buletinul de analiză toxicologică alcoolemie, cererea de analiză, copii de pe documente autoturism și declarațiile inculpatului S.D.I.

În drept, s-a reținut că fapta inculpatului întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de conducere pe drumurile publice a unui autovehicul fără a poseda permis de conducere, faptă prevăzută și pedepsită de art.335 alin.(1) CP Rom.

În consecință, s-a constatat că din probele administrate în cursul urmăririi penale rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului, maximul special prevăzut de lege pentru infracțiunea reținută în sarcina inculpatului în cuprinsul actului de inculpare fiind mai mic de 7 ani închisoare, astfel că acordul de recunoaștere a vinovăției, încheiat în formă scrisă, conține mențiunile prevăzute de art.482 CPP Rom.

Față de aceste considerente, apreciind modalitatea de individualizare și durata măsurii educative, cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat, ca fiind suficiente pentru atingerea scopului și îndeplinirea funcțiilor de constrângere, de reeducare și de exemplaritate ale pedepsei în baza art.485 alin.(1) lit.a) CPP Rom., ținând cont de faptul că pericolul social concret al faptei este unul redus, precum și de împrejurarea că inculpatul se afla în curs de pregătire pentru examenul pentru obținerea permisului de conducere, pe care l-a și obținut ulterior, de atitudinea inculpatului de recunoaștere a faptei săvârșite, de faptul că acesta a regretat comiterea infracțiunii, dar și de faptul că beneficiază de susținerea familiei sale, fiind școlari-

zat, elev în clasa a XII-a, instanța a admis acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat de Parchet cu inculpatul S.D.I., cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de conducere pe drumurile publice a unui autovehicul fără a poseda permis de conducere, faptă prevăzută și pedepsită de art.335 alin.(1) CP Rom., și a luat față de acesta măsura educativă neprivativă de libertate a stagiului de formare civică, pe o perioadă de 3 luni.

Supravegherea constă în controlarea și îndrumarea minorului în cadrul programului său zilnic, pe o durată cuprinsă între 2 și 6 luni, sub coordonarea serviciului de probațiune, care monitorizează modul în care minorul respectă programul obișnuit (frecventarea cursurilor, activitățile culturale, sportive), pentru a asigura participarea la cursuri școlare și/sau profesionale, precum și pentru a preveni desfășurarea unor activități sau intrarea în legătură cu anumite persoane, pe o durată cuprinsă între 2 și 6 luni [8].

În practica judiciară s-a conturat opinia, potrivit căreia, în cazul în care minorul a săvârșit infracțiunea în timpul în care trebuia să participe la cursurile școlare sau de formare profesională, precum și în situația în care minorul absentează în mod frecvent și repetat de la aceste cursuri, luarea măsurii educative a supravegherii ar fi cea mai potrivită. La fel se poate raționa și în cazurile de abandon școlar, atunci când are loc reluarea cursurilor sau începerea unui nou program.

Consemnarea la sfârșit de săptămână reprezintă obligația minorului de a nu părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică, pe o perioadă cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, cu excepția cazului în care are obligația, în această perioadă, de a participa la anumite programe ori de a desfășura anumite activități impuse de instanță.

Această măsură educativă ar putea fi luată în mod judicios de o instanță de judecată, atunci când, din circumstanțele comiterii infracțiunii, instanța constată că modul în care minorul își petrece timpul liber este de natură să înlesnească accesul acestuia în locuri sau în anturaje care ar putea să-l influențeze în sensul de a continua comportamentul antisocial, iar în situația în care i s-ar impune interdicția de a părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică, comportamentul acestuia s-ar îmbunătăți, prin angrenarea acestuia în activități casnice, precum și supravegherea exercitată de persoane adulte a modalității în care minorul se pregătește pentru cursurile școlare, precum și a anturajului minorului, dat fiind faptul că persoanele cu care minorul vine în contact sunt nevoite să-l viziteze acasă, întrucât minorul nu poate părăsi domiciliul.

Este discutabil însă dacă această măsură educativă își va dovedi eficiența, deoarece minorul poate intra în legătură cu anturajul nepotrivit prin intermediul internetului. Un rol important în acest sens îl au părinții, care ar trebui să exercite o supraveghere continuă a conduitei minorului, pentru a evita ca acesta să desfășoare, chiar de acasă, activități ce ar putea compromite îndreptarea acestuia în spiritul respectării legii.

De asemenea, considerăm că această măsură nu ar trebui luată în cazul săvârșirii de către minor a unor infracțiuni informatice, fiind evident că în acest caz măsura consemnării nu este de natură să-și atingă scopul. Din acest motiv, instanța va hotărî ținând cont de particularitățile fiecărei cauze, atât prin prisma faptei săvârșite, cât și prin raportare la persoana minorului.

Asistarea zilnică constă, potrivit art.120 CP Rom., în obligația minorului de a respecta un program, astfel cum a fost stabilit de serviciul de probațiune, care conține orarul și condițiile de desfășurare a activităților, precum și interdicțiile impuse minorului, pe o durată cuprinsă între 3 și 6 luni.

În cazul asistării zilnice, care este cea mai severă dintre măsurile educative neprivative de libertate, serviciul de probațiune este implicat de o manieră mai pregnantă comparativ cu celelalte măsuri educative, acesta având obligația de a impune atât orarul activităților minorului, cât și condițiile de desfășurare, monitorizând programul minorului și restrângând semnificativ posibilitatea minorului și a părinților acestuia de a stabili programul zilnic.

Un eventual program dorit de părinții minorului va trebui să fie propus serviciului de probațiune, fiind integrat în orarul infractorului minor doar în situația în care este agreat de serviciul de probațiune, în măsura în care acesta din urmă consideră că este compatibil cu scopul asistării zilnice și că ar putea contribui la îndreptarea comportamentului minorului, în concordanță cu interesul său superior [9].

În cazul tuturor măsurilor educative neprivative de libertate instanța poate impune minorului una sau mai multe dintre obligațiile prevăzute la art.121 alin.(1) lit.a)-f) CP Rom.

Internarea într-un centru educativ constă, așa cum prevede art.124 alin.(1) și (2) CP Rom., în internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, unde va urma un program de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor acestuia, precum și programe de reintegrare școlară, pe o durată cuprinsă între 1 și 3 ani, în timp ce internarea într-un centru de detenție reprezintă măsura educativă privativă de libertate cea mai severă, potrivit art.125 alin.(1) și (2) CP Rom., care constă în internarea minorului într-o

instituție specializată în recuperarea minorilor, cu regim de pază și supraveghere, unde va urma programe intensive de reintegrare socială, precum și programe de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale, pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, cu excepția cazului în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, când internarea se ia pentru o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani.

Potrivit art.115 alin.(2) CP Rom., „alegerea măsurii educative care urmează să fie luată față de minor se face, în condițiile art.114, potrivit criteriilor prevăzute în art.74”.

Cu privire la starea fizică a minorului, este de reținut că aceasta constituie un punct de plecare cu privire la indiciul unei serioase prezumții a existenței unei grave deficiențe și a unei puternice tendințe, care este înțeleasă în mod greșit ca emancipare.

A avea în vedere starea fizică a minorului mai înseamnă posibilitatea fizică a acestuia de a suporta o măsură educativă privativă de libertate, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile legale, prin raportate la o eventuală debilitate organică a minorului ori la starea de boală cronică sau la infirmitatea minorului, împrejurări ce ar putea conduce la soluția aplicării cu preferință a unei măsuri educative neprivative de libertate.

Pentru aceste considerente, ar fi indicat ca instanțele, înainte de a se pronunța asupra măsurii ce urmează să-i fie aplicată minorului, să dispună efectuarea unei expertize medico-legale psihologice (de altfel, în cazul minorului cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani dispunerea acestei expertize este obligatorie, pentru a stabili dacă minorul a săvârșit fapta cu discernământ). De asemenea, instanța, pe parcursul procesului penal, trebuie să îl audieze în mod activ (desigur, cu excepția cazului în care minorul înțelege să se prevealeze de dreptul la tăcere), pentru a obține informații esențiale privind persoana minorului și factorii care l-au determinat să adopte o conduită infracțională.

În mod similar, instanța ar trebui să audieze și părinții, tutorele, curatorul sau persoana în îngrijirea sau sub supravegherea căreia se află minorul, în scopul de a afla și a înțelege împrejurările care au dus la apariția manifestărilor antisociale ale minorului. Acesta este și motivul pentru care legea procesual penală impune, potrivit art.508 CPP Rom., citarea obligatorie a acestor persoane, prevăzând că ele au dreptul și îndatorirea să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate.

Comportamentul minorului implică și analiza incidenței unor circumstanțe atenuante sau agravante. De pildă, conduita bună a minorului înainte de săvârșirea infracțiunii, precum și atitudinea lui după săvârșirea infracțiunii, concretizată în stăruința depusă pentru înlăturarea urmărilor infracțiunii sau pentru repararea pagubei pricinuite, ori prezentarea în fața autorității și comportarea sinceră în cursul procesului, pot determina instanța să ia o măsură neprivativă de libertate.

Concluzii

Executarea sancțiunilor de drept penal, ca ultimă fază a procesului penal, reprezintă un moment cel puțin la fel de important ca și celelalte care îl compun, prin care se realizează tragerea efectivă la răspundere a minorului inculpat pentru infracțiunea săvârșită. Tema dreptului execuțional penal, a punerii efective în executare a hotărârilor pronunțate de instanța de judecată, este una pe cât de amplă pe atât de complexă, iar dovada acestui lucru se reflectă în schimbările pe care instituția executării hotărârilor judecătorești le-a suferit în ultima perioadă. Am arătat care sunt aceste sancțiuni pe care instanța le poate aplica, inițial diferențiindu-le în funcție de caracterul lor privativ sau neprivativ de libertate, caracterele specifice, modul diferit de executare și de punere în executare al unora, analizând și un caz concret în care executarea a pus probleme. De asemenea, am luat în discuție și modalitățile prin care se poate face individualizarea pedepsei, judiciar – prin suspendarea executării sub supraveghere sau administrativ – prin acordarea liberării condiționate.

Referințe:

1. ANTONIU, G., BOROI, B.N., BULAI, C., DANEȘ, C., DUVAC, K., GUIU, C., MITRACHE, I. *Explicații preliminare ale Noului Cod Penal*, vol.II. București: Universul Juridic, 2011, p.328.
2. BUTOI, T. *Tratat universitar de psihologie judiciară*. București: Pinguin Book, 2006.
3. DURNESCU, I. *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*. Iași: Polirom, 2011.
4. DASCĂL, T. *Minoritatea în dreptul penal român*. București: Beck, 2011, p.63.
5. MITRACHE, C., MITRACHE, Cr. *Drept penal roman. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2014.
6. MOROȘANU, R., STRETEANU, F. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod Penal*. București, 2011.
7. OANCEA, G. *Probațiunea în România. Evaluări normative și sociologice*. București: C.H. Beck, 2012.

8. SIMA, C. *Drept execuțional penal*. București: Hamangiu, 2010.
9. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală*. București: Paideia, 1996.
10. ZIDARU, P. *Drept execuțional penal*. București: All Beck, 2001.
11. BREZEANU, O. *Repere de probațiune în dreptul comparat*. București: Ministerul Public, 1998.
12. Legea nr.252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune. În: *Monitorul Oficial al României*, 2013, nr.512.
13. Legea nr.253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2013, nr.513.
14. Legea nr.211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunii. În: *Monitorul Oficial al României*, 2007, nr.505.

Date despre autor:

Daniela ROMAN, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: mediatoriasi@yahoo.com

Prezentat la 27.09.2018